ጅማ ዩኒቨርሲቲ

ሶሻል ሳይንስና ሂውማኒቲስ ኮሌጅ

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሁፍ አማርኛ ትምህርት ክፍል

ድሕረ ምረቃ መርሐ ግብር

የፎክሎርና ስነፅሁፍ ት/ት ዘርፍ የማስተርስ ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት መስፈርቶች ከፊል ማሟያ የቀረበ ጥናት

የምትሃታዊ እዉነታዊነት መገለጫዎች በኦጋዴን ድመቶች መጽሐፍ ማሳያነት

በ

አቤንኤዘር ታዬ

2012 ዓ.ም ጅማ ዩኒቨርስቲ

ጅማ ዩኒቨርሲቲ

ሶሻል ሳይንስና ሂውማኒቲስ ኮሌጅ

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሁፍ አማርኛ ትምህርት ክፍል

የድሕረ ምረቃ መርሐ ግብር

የፎክሎርና ስነፅሁፍ ት/ት ዘርፍ የማስተርስ ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት መስፈርቶች ከፊል ማሟያ የቀረበ ጥናት

የምትሃታዊ እዉነታዊነት መገለጫዎች በኦጋዴን ድመቶች መጽሐፍ ማሳያነት

በ

አቤንኤዘር ታዬ

አማካሪ

ለማንጋቱ (ዶ/ር)

ምስጋና

ከሁሉ በፊት በመኖሬ ይህቺን ቀን አይቻለሁና ማኖር የሚችል የስኬት ሁሉ ምንጭ የሆነዉ ንጉሱ እግዚያብሔር ይመስገን፡፡ ከዚህ በታች የዘረዘርኳቸዉ ሰዎች በተለየ መንገድ ለዚህ ጥናት መሳካት የየራሳቸዉን ድርሻ ያበረከቱ ናቸዉ፡፡ በነበረን ጊዜት ሁሉ ቀናነትና የተገባ አስተያየት ለሰጣችሁኝ አማካሪዬ ዶ/ር ለማ ንጋቱ እንዲሁም ዶ/ር ማንያለዉ አባተ፤ ባለፍኩቸዉ አስቸጋሪ ጎዳናዎች ታበረቱኝ ስለነበርና በፍፁም ቅንነት እዉቀታቹን ስላካፈላችሁኝ ይህ ይገባቹሀል፡፡ መተኪያ የሌላችሁ ቤተሰቦቹ እናንተን ሳይ አቅም አግኝቹአለሁና ምስጋናዬ ይድረሳችሁ፡፡

አጠቃሎ

በስነፅሁፍ ማህበራዊ እዉነታ (social reality)ይንፀባረቃል፡፡ይህ ሲባል ባህላዊ መሰረትና ህዝባዊ ፍላጎት በአጠቃላይ የማህበረሰብ ፍልስፍናና የእዉነታ ቅጅ ነዉ፡፡ የስነፅሁፍ ሰዎች የእዉነታዉን አለም በመገልበጥና ፈጠራን በማከል በየዘመናቱ የተለያዩ የስነፅሁፍ ዘዉጎች ፈጥረዉ ፅፈዋል ሂስ ሰጥተዋል፡፡ ለስነፅሁፍ ከዘመኑ መንፈስና ንቃተ ህሊና የሚመነጭ መለኪያ እንደሚያስፈልገዉ ቴዉድሮስ (2010) ዮናስን ጠቅሶ ያስረዳል፡፡ ዘመን በተቀያየረና በመጠቀ ልክ ስነፅሁፉም የተለያዩ ገፅታዎችን ሲላበስ የምሰላ ምጥቀቱም ለዉጥ ሲያሳይ ዛሬ ደርሷል፡፡ ዘመንን ተንተርሰዉ ብቅ ካሉት ዘዉጎች መካከል አንዱ የምትሃታዊ እዉነታዊነት ዘዉግ ነዉ፡፡ በተለያዩ ክፍለ አለማት የሁለት እሳቤዎችና ባህሪያት መጎልበት ሁለት ስሜቶችን የማንፀባረቅ ፍላጎት መፈጠሩ ለዚህ ዘዉግ ምቹ ሁኔታ ፈጥሮለታል፡፡ እንዲሁም Sasser ን Wandama (2016,5) በመጥቀስ በብራዚል፣ በኮሎምቢያ፣ በህንድ፣ በናይጄሪያና በምህራብ አፍሪካ ተፈጥሯዊና ተፈጥሯዊ ያልሆኑ ድርጊቶች ከጥንት ጀምሮ ይስተዋሉ እንደ ነበር ያስረዳል፡፡ ነገር ግን ይህን መሰል ስራዎች ከእዉነታዉ አለም በእጅጉ የተለዩ የሚሆኑበት አጋጣሚ በመኖሩ ለሰዉ ልጆች የቀረበ ለማድረግ በዕለት ተዕለት ህይወት በሚያጋጥሙ ጉዳዮች ላይ ለማተኮር የምትሃ ታዊ እውነታዊነትን ዘውግ ተመራጭ አድርጎታል፡፡ የኦጋዴን ድመቶች መፅሀፍም ይህን አስረጅ ነዉ፡፡ የምትሃታዊ እዉነታዊነት ፅንሰ ሀሳብ በኦጋዴን ልቦለድ ዉስጥ በምን መልኩ እንደተከሰተና ልቦለዱን ከተፈጥሮና ከሰዉ ህጎች አንፃር፣ ከተጨባጭ እዉነታና ካልተለመዱ ድርጊቶች ፣ ግራ ከሚያጋቡና ከማይታመኑ የእዉነታዉ አለም ክስተቶችና ገለፃ አንፃር በማሳየት፡፡ የምትሃታዊ እዉነታዊነትን ዘዉግ በልቦለድ ዉስጥ መጠቀም ለስነፅሁፍ እድገት የሚኖረዉን ጠቀሜታ ለመጠቆም ተሞክሯል፡፡ይህ ጥናት አላማዉን ማሳካት ከቻለ የምትሃታዊ እውነታዊነት የስነፅሑፍ ዘውግ ባህሪያትና ማካተት ያለበትን ቅንጣቶች ለስነፅሑፍ ተማሪዎች የሚያስረዳና በሀገራችን የአማርኛ የስነፅሑፍ ታሪክም በጥልቀት ሊሰራበት የሚገባ የስነፅሑፍ ማጠንጠኛ መሆኑን ሊያሳይ የሚችል፣ደራሲያን ከተለመደው የአፃፃፍ ቴክኒክ በማፈንገጥ ምስል ከሳች በሆነ አገላለፅ /የቃላት ጫወታ/ እውነታንና ተአምርን የታሪክ ቅደም ተከተል ሳይዛባ በመተረክ ፊቱን ወደ ፊልም ኢንዱስትሪው ያዞረውን ተደራሲ ቀልብ ለመያዝ የምትሃታዊ እውነታነትን ዘውግ እንዴት መጠቀም እንዳለባቸው የሚያመላክት፣በስነፅሑፍ ላይ ጥናት ሊያደርጉ አጥኚዎች በር ከፋች የሚሆንና እንደ አንድ ግብዓት የሚያለግል ይሆናል፡፡በዚህ ጥናት ምትሃታዊ እውነታዊነት ዘውግ ከኦጋዴን ድመቶች ልቦለድ ጋር ተቆራኝቷል፡፡

ይዘት ገጽ

ምስጋና--I

አጠቃሎ---II

ምዕራፍአንድ

1.1 የጥናቱዳራ---1

1.2 የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት---3

1.2.1 ግላዊ ምክንያት--3

1.2.2 አካዳሚያዊ ምክንያት---3

1.3 የጥናቱ መሰረታዊ ጥያቄዎች---4

1.4 የጥናቱ አለማ--5

1.5 የጥናቱ ጠቀሜታ---5

1.6 የጥናቱ ወሰን--6

ምዕራፍሁለት

2 ክለሳ ድርሳናት---7

2.1 ንድፈ ሀሳባዊ ቅኝት--7

2.1.1 የስነፅሑፍ ጥናትና አዳዲስ ዲሲፒሊኖች --7

2.1.2 ምትሃት/አስማት/ ምንነት--8

2.1.2.1 ምትሃት /አስማት/ በመፅሐፍቅዱስ--11

2.1.2.2 አስማት በቅዱስ ቁርሃን --12

2.1.3 የምትሃታዊ እዉነታዊነት ታሪካዊ ጅማሬ---12

2.1.4 ምትሃታዊ እዉነታዊነት ዘዉግ

ከሌሎች ዘዉጎችጋር ያለዉ ግንኙነት---14

2.1.4.1 እዉነታና ምትሃታዊ እዉነታዊነት ---14

2.1.4.2 እዉነታዊነትና ተፈጥሯዊነት--15

2.1.4.3 ህልማለማዊነት---16

2.1.4.4 ገደብ የለሽ ምናባዊነት--16

2.1.4.5 የሚትና የምትሃታዊ አዉነታዊነት ግንኙነት --17

2.1.4.6 እዉን እክል ---18

2.1.5 የምትሃታዊ እዉነታዊነት ዘዉግ ባህርያት አከፋፈል---------------------------------22

2.1.51 ምክንያታዊ እዉነታና ያልተጠበቀ ድርጊት--22

2.1.5.2 በአንባቢዉ ሊታመኑ የማይችሉ ድርጊቶች---23

2.1.5.3 ልዕለ ተፈጥሯዊ ድርጊትና ገፀባህርያት--23

2.1.5.4 እዉነተኛ የማህበረሰብ ገለፃና የመልካ ምድር አቀማመጥ---------------------------23

2.1.6 የዌንዲ ፋአሬስ ሃሳብን መሰረትያደረገ አከፋፈል ---------------------------------------24

2.1.6.1 ያልተጠበቀ እዉነታ ---24

2.1.6.2 ሊስተካከሉና ሊቀነሱ የማይችሉ ደርጊቶች--24

2.1.6.3 አንባቢን ግራ የሚያጋቡና በሁለት ልብ የሚያዋልሉ ድርጊቶች------------------25

2.1.6.4 የማይነጣጠሉ የሁለት አለምልምዶች ቅልቅል---25

2.1.6.5 የተለመደዉን የጊዜ የቦታና የማንነት እሳቤ ዉድቅ ያደርጋል----------------------26

2.1.6.6 ዘይቤያዊ ገለፃ --26

2.1.7 የምትሃታዊ እዉነታዊነት ዘዉግ ገጽታዎች--27

2.1.6.1 የዘመን መንፈስ---28

2.1.6.2 ህልዉናዊነት--29

2.1.6.3 የአእምሯዊ ወይም የመንፈስ ግንኙነት--29

2.2 የተዛማጅ ፅሁፎች ቅኝት--29

ምዕራፍሶስት

3.1 የጥነቱዘዴ--32

3.2 የመረጃ ምንጮችና የመረጃመሰብሰቢያ ዘዴ---32

3.3 የመረጃ መሰብሰቢያ ዘዴ---33

ምዕራፍአራት--35

አፅመ ታሪክ---35

4.1 ያልተጠበቀ ድርጊትና ተጨበጭሁኔታ---38

4.2 በአንበቢዉ ሊተመኑ የማይችሉ ድርጊቶች--43

4.2.1 የአስማት ኃይል--45

4.2.2 ቅፅር መዝለቅ---47

4.2.3 ህይወትና ሞት--41

4.2.4 መንፈስና ቁስአካል---53

4.3 እዉነተኛ የማህረሰብ ገለጻ---54

4.4 ህልዉናዊነት ---57

4.5 የተፈጥሮና የሰዉህጎች---59

4.5.1 የተፈጥሮ ህጎች--59

4.5.2 የሰዉ ህጎች --61

4.6 ከተፈጥሮም ከሰዉም ህጎች የሚጋጩ ሁኔታዎች--62

4.7 ሊቀላቀሉ የማይችሉ የሁለት አለም ገፅታዎች --64

4.7.1 ህይወትና ሞት--65

4.7.2 ስጋና መንፈስ ---65

4.8 የሃይማኖት ፍልስፍና---66

4.8.1 ሞትና ህይወት እንዲሁም ስጋና መንፈስ-- 66

4.8.2 እርኩስና ቅዱስ--69

4.8.3 ፅድቅና ኀጢያት --70

4.8.4 ሉቂያኖስ --71

4.8.5 ትዕግስትና ቁጣ--72

4.9 የተቃዉሞ ፍልስፍና--73

4.9.1 ፖለቲካዊ ኒሂሊዝም--73

4.9.2 ስነምግባራዊኒሂሊዝም --74

4.9.3 ሀይማኖታዊ ኒሂሊዝም-- 76

4.10 የዘመን መንፈስ-- 76

4.10.1 የራስማንነት ፍለጋ--77

4.10.2 ህልዉና --77

4.10.3 ነገረፆታ --78

4.10.4 ግለሰባዊነት -- 79

4.11 ዘዉጉን መጠቀም ለስነፅኁፍ እድገት የሚኖረዉ ጠቀሜታ------------------------------80

4.11.1 የአጻጻፍ ስልት ልዩነት ለማምጣት--77

4.11.2 የስነፅሁፍ ሂስን ለማበልፀግ--83

ምዕራፍአምስት

ማጠቃለያና አስተያየት--85

5.1 አስተያየት--86

ዋቢዎች--87

አባሪ--91